

მთავლიტი და ლიტერატურა
(მეოცე საუკუნის 60-იანი წლები)

GLAVLIT AND LITERATURE
(IN THE SIXTIES OF THE 20TH CENTURY)

ნინო წერეთელი

Nino Tsereteli

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მთავლიტი, 20-იანი წლები, XX საუკუნე

Keywords: Glavlit, 1960s, Soviet Union, literature

1922 წლის 6 ივნისს შექმნილ მთავლიტს – ლიტერატურისა და საგამომცემლო საქმეთა მთავარ სამმართველოს, ფუნქციების დაზუსტების შემდეგ ბეჭდვით სიტყვაში სამხედრო და სახელმწიფო საიდუმლოებათა დაცვა დაეკისრა, რამდენადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა იდეოლოგიურ ცენზურას, ეს პერიოდი გამოირჩევა უმკაცრესი დადგენილებებით: საგამომცემლო საქმიანობის შესახებ (1931), ლიტერატურულ-მხატვრული ორგანიზაციების გარდაქმნის შესახებ (1932). საბავშვო ლიტერატურის გამოცემის შესახებ (1933). პოლიტიკური ორიენტირების შეცვლამ, რომელსაც დათბობის ხანა დაერქვა, მთავლიტის წარმმართველი პოზიციები შეასუსტა. მას დარჩა უმთავრესი ფუნქცია – სახელმწიფო და სამხედრო საიდუმლოებების დაცვა. 1966 წლიდან მთავლიტი სსრკ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდური სიტყვის სახელმწიფო საიდუმლოებათა დაცვის მთავარი სამმართველო გახდა. ამ პერიოდიდან იწყება ე.წ. „უძრაობის ხანა“. 1969 წლიდან ამოქმედდა ცენტრალური კომიტეტის საიდუმლო დადგენილება, რომლის მთავარი მიზანი იყო არასასურველი საინფორმაციო თუ მხატვრული პროდუქციის დღის სინათლის ხილვამდე განადგურება. ამ პირობებში გაძლიერდა ცენზორების და რედაქტორების ფუნქციები. ხაზგასასმელია ავტორთა თვითცენზურაც.

გაძლიერებული სახელმწიფო კონტროლის პირობებში უცხოელ ავტორებს სათარგმნელად გამსაკუთრებული სიფრთხილით არჩევდნენ. ამ პროცესს მთავლიტის სპეციალური განყოფილება აკონტოლებდა. იდეოლოგიური წნეხის ქვეშ მოექცნენ მთარგმნელებიც. თითოეული თარგმანი საბჭოთა პოლიტიკის პრინციპებისა და იდეალების პროპაგანდასთან დაკავშირებით განიხილებოდა. აღსანიშნავია, რომ 60-იან წლებში განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა დაეკისრა წიგნის შემფასებლებს, რომელთაც ევალებოდათ ბუკინისტური

წიგნის მაღაზიების მუდმივი კონტროლი ანტისაბჭოთა, ანტიბოლშევიკური, პოლიტიკურად მავნე და რელიგიური ლიტერატურის გამოსავლენად. განსაკუთრებული სიმკაცრით ეკიდებოდნენ „ხალხის მტრად“ წოდებულ ავტორთა წიგნებს (სამიზდატის გამოცემები, აკრძალული ლიტერატურა – სპეცფონდებში განთავსებული ლიტერატურა).

Founded on June 6, 1922, Glavlit initially as the “Main Directorate for Literary and Publishing Affairs”, after specification of its functions changed its name on “Main Administration for Protection of Military and State Secrets in the Press”. At that time, particular importance was attached to ideological censorship this period was marked by the strictest resolutions, such as “On printed matters” (1931), “On the transformation of literary and artistic organizations” (1932) “On the publication of children’s literature” (1933). The change of political orientations, commonly known as the “Thaw” led to the weakening of Glavlit’s role. It retained the most important function – the protection of state and military secrets. From this period on, the “stagnation era” started. In 1969, a secret resolution of the Central Committee came into force, the main purpose of which was the destruction of unwanted information or works of art before they came out. Under these conditions, the functions of censors and editors were strengthened. Authors’ self-censorship is also special.

In conditions of enforced state control, the selection of foreign authors for translation used to be carried out with particular care. This process was monitored by a special department of the Glavlit. Translators were also subjected to ideological pressure. Each translation was considered in connection with the propagation of the principles and ideals of Soviet policy. It is noteworthy that in the 1960s a special responsibility fell on book reviewers, who were in-

structed to constantly monitor second-hand bookshops for exposure of anti-Soviet, anti-Bolshevik, politically harmful and religious literature. The books of authors who were called “enemies of the people” were treated with particular severity (Samizdat publications, prohibited literature – literature placed in special funds).